Dědečkové vyprávějí pohádky z Krasu

Dvanáct příběhů pro Jožku
a netopýra Vráťu

Pohádky z Moravského krasu
Ilustrované čtenářské vydání

Obsah

Než začne první pohádka **4**

1. O kováři Matějovi a čertově posledním zámku **5**

2. O Kateřince a ztracené ovečce **13**

3. O pokladu, který se nedal odnést **21**

4. O Balcarovi a kouzelném koláči **29**

5. Jak ke Sloupu přinesli Hřebenáč **37**

6. Jak horník Prokop našel podzemní kapli **45**

Obsah pokračuje

7. Jak se Martínek vrátil od Macochy 52

8. Vodník Šplouchal a půjčené housle 59

9. Bílý býk a mlynářova mouka 66

10. Jáchymova lucerna 73

11. Jak v Pekárně schovali ozvěnu 80

12. Jak se u rudického mlýna střídaly větry 86

Než začne první pohádka

Jožka měl dva dědečky. Jeden se jmenoval Josef, druhý Evžen. S Josefem jezdil na výlety. Někdy si cestou sedli na lavičku, rozbalili svačinu a Jožka se začal vyptávat. Proč se ta jeskyně tak jmenuje? Kdo bydlel na hrádku? A opravdu sem někdo přinesl celou skálu?

K Evženovi přicházel s dalšími otázkami. Rozložili si na stole mapu a Jožka ukazoval, kudy s Josefem šli. Občas se u jedné značky zdrželi tak dlouho, až z toho byla pohádka.

Vráťa je poslouchal z kapsy batohu nebo z Jožkova ramene. Když usnul, Jožka mu potom vyprávěl, o co přišel.

Někdy začal vyprávět dědeček Josef, jindy dědeček Evžen. A Jožka se pokaždé posadil blíž.

POHÁDKA 1

O kováři Matějovi a čertově posledním zámku

Vypráví dědeček Josef

Volná autorská pohádka na motivy pověsti o Čertově hrádku u Olomučan.

„Dědečku, a tady opravdu bydlel čert?“

Jožа stál u zbytků hradní zdi a nakukoval mezi kameny. Vráťa vykoukl z kapsy batohu a nastražil uši.

„To se o tomhle hrádku vypráví,“ odpověděl dědeček Josef. „Ale povídá se taky, že na zdejšího čerta vyzrál jeden kovář.“

„Měl kouzelné kladivo?“

„Obyčejné. A k tomu dobrou hlavu.“

Josef si prohrábl bílé vlasy a posadil se na padlý kmen. Jožka se usadil vedle něj.

„Tak povídej.“

* * *

Kdysi dávno žil nedaleko Olomučan kovář Matěj. Kovárnu měl malou, zástěru samou záplatu a na tváři pořád šmouhu od sazí. Práci však odváděl poctivou. Jeho podkovy držely, motyky se nelámaly a vrata na nových pantech nezavrzala ani za největšího mrazu.

Kdo neměl čím zaplatit, tomu řekl:

„Přines mi na podzim pár jablek.“

„A když se neurodí?“

„Tak přijď jen tak. Aspoň si popovídáme.“

Na kopci nad údolím tehdy stával hrad. Jednoho dne se v něm usadil čert.

Po okolí chodil v dlouhém kabátě a klobouk si stahoval do čela, aby mu nebyly vidět rohy. Prozradily ho boty. Z jedné mu totiž při každém kroku vyčuhovalo kopyto.

Čert byl lakomý a všechno zamykal. Komory, truhly i skříně. Zámek pověsil dokonce na prázdnou spíž. Kolem pasu nosil tolik klíčů, že ho bylo slyšet dřív než vidět.

Jednou pozval na hrad tři dívky z vesnice. Potřeboval vyplít zahradu a sliboval dobrou odměnu.

Dívky pracovaly celý den. Když se večer chystaly domů, čert jim zastoupil cestu.

„Za otevření vrat dostanu od každé zlaťák."

Nejstarší se na něj přísně podívala.

„Vždyť platit máš ty nám."

„Za práci ano," připustil čert. „Ale otevření vrat se platí zvlášť."

Dívky zlaťáky neměly. Čert je tedy zavřel do věže.

Zpráva se brzy donesla do vesnice. Lidé se seběhli před kovárnu, radili se a překřikovali jeden druhého. Matěj chvíli poslouchal. Pak odložil kladivo a vzal brašnu s nářadím.

„Půjdu pro ně.“

„A co když tě čert nepustí?“ polekala se sousedka.

„Proto si beru nářadí.“

* * *

Čert otevřel vrata sotva na píď.

„Co chceš?“

„Přišel jsem pro ty dívky.“

„Tak zaplať.“

„Peníze nemám. Ale slyšel jsem, že tu máš zámky, které žádný člověk nedokáže otevřít.“

Čert hrdě zacinkal klíči.

„Takové jsi ještě neviděl.“

„To bych se na ně rád podíval,“ řekl Matěj. „Třeba bych si poradil.“

Čert si prohlédl jeho ošoupanou brašnu a rozesmál se.

„Ty?“

„Vsadíme se. Přines mi tři zámky, které se nejhůř otevírají. Jestli je do prvního ranního zakokrhání otevřu, dívky pustíš. Bez placení.“

Čert se už viděl, jak kovář celou noc bezradně kroutí hlavou.

„Platí," řekl a vpustil ho dovnitř.

První zámek byl veliký jako bochník chleba. Matěj ho položil na stůl, prohlédl si klíčovou dírku a vytáhl tenký železný háček.

Chvíli jím opatrně pohyboval, až uvnitř cvaklo a zámek se otevřel.

Čert přinesl druhý. Byl celý rezavý a měl tři závory.

S tím už se Matěj pořádně zapotil. Musel ho vyčistit, promazat a narovnat ohnuté pero. Práce mu šla pomalu a čert si vedle něj spokojeně pobrukoval.

Pak však povolila první závora. Za ní druhá a nakonec i třetí.

Čert zmlkl.

Za oknem začínalo svítat, když přinesl poslední zámek.

Byl černý, hladký a neměl žádnou klíčovou dírku.

„Kam patří klíč?" zeptal se Matěj.

„Nikam. Tenhle otevře jediné slovo."

„Jaké?"

Čert se pohodlně usadil.

„To ti nepovím. Jen ti prozradím, že z mých úst ho nikdy neuslyšíš."

Matěj si zámek znovu prohlédl.

„Otevři!“

Nic.

„Povol!“

Zámek zůstal zavřený.

Kovář zkusil ještě několik slov, ale marně. Prsty měl otlačené, záda ho bolela a ve vsi už se probouzeli první ptáci.

Z věže se ozvalo volání.

„Pane Matěji, jste tam ještě?“

„Jsem,“ odpověděl. „Už zbývá jen poslední.“

„Maminka o nás bude mít strach,“ řekla nejmladší dívka.

Matěj se podíval vzhůru k okénku. Představil si maminku, která celou noc čeká u dveří. Pak sevřel zámek v dlaních.

„Prosím,“ řekl tiše.

Uvnitř něco zazvonilo.

Zámek se otevřel.

Dole ve vsi zakokrhal kohout.

Čert vyskočil tak prudce, až si přišlápl ocas.

„To neplatí!“

Matěj mu ukázal otevřený zámek.

„Všechny tři. Jak jsme se dohodli.“

Čert dupal a bručel, ale nic mu to nebylo platné. Musel odemknout věž a pustit dívky ven.

Nejstarší se u vrat zastavila a nastavila dlaň.

„Ještě odměnu za zahradu.“

Čertovi klesla brada.

„To mám ještě platit?“

„Slíbil jsi to,“ připomněl Matěj.

A tak čert vytáhl měšec a vysázel dívkám peníze. Když za nimi konečně zabouchl vrata, ozvalo se z nádvoří takové zlostné frkání, že i vrabci ze střechy raději odletěli.

Za chvíli vyrazil z komína oblak sazí. Čert zmizel s ním a na hrádek už se nevrátil.

* * *

Ve vsi zatím nikdo nezamhouřil oko. Lidé vyhlíželi cestu a při každém zašustění listí zvedali hlavy.

Když se mezi stromy objevily všechny tři dívky a za nimi Matěj s brašnou, vyběhli jim naproti.

Dívky se vrhly mamince kolem krku. Sousedé plácali Matěje po ramenou a chtěli slyšet, jak si s čertem poradil.

Sousedka přivedla kováře k prostřenému stolu. Čekal tam chléb, džbánek mléka a jablečný koláč.

Matěj se posadil a prohlédl si unavené ruce.

„Dneska už nic neodemknu."

Nejmladší dívka mu přisunula talíř.

„Ani nemusíte. U nás máte dveře otevřené."

* * *

Jožka se zadíval na zarostlé zbytky hrádku.

„Myslíš, že tam ten zámek ještě někde je?"

„Třeba ano," odpověděl dědeček.

Jožka chvíli přemýšlel. Potom se usmál.

„Dědečku, prosím, nemáme taky koláč?"

Dědeček rozbalil ubrousek.

„Jablečný," oznámil.

Jožka přikývl, jako by ani žádný jiný nečekal.

POHÁDKA 2

O Kateřince a ztracené ovečce

Vypráví dědeček Evžen

Volná autorská pohádka na motivy pověsti o Kateřinské jeskyni. Oproti tradičnímu vyprávění má tento příběh šťastný konec.

Déšť bubnoval do oken. Jožka si u dědečka Evžena rozložil na stole mapu a přidržoval její roh hrnkem. Vráťa spal v otevřené kapse batohu, který stál vedle židle.

„Tady jsme byli s dědečkem Josefem," řekl Jožka a ukázal na mapu. „U Kateřinské jeskyně. Proč se jí vlastně říká Kateřinská?"

Evžen přisunul hrnek dál od okraje.

„Vypráví se, že podle jedné dívky, která pásla ovce."

„V lese?"

„Na loukách nedaleko jeskyně. A jednou ji překvapila bouřka."

Jožka se podíval k oknu. Po skle právě stekla dlouhá kapka.

„Jako dneska?"

„Možná ještě větší. Chceš o ní slyšet?"

Jožka si přitáhl židli blíž.

* * *

Na kraji vesnice stávala chaloupka s jabloní u plotu. Žil v ní pastýř s dcerou Kateřinkou.

Chovali několik ovcí a jednu starou kozu. Ta se sice tvářila důstojně, ale jakmile někdo zapomněl zavřít branku, našli ji v zelí.

Kateřinka pomáhala tatínkovi v domácnosti a ráda s ním chodila na pastvu. Každou ovečku znala podle jména.

Nejmenší se jmenovala Bělinka. Měla jedno ucho trochu nakřivo a na čele kudrnu, která se nedala uhladit. Byla zvědavá a za stádem se často loudala. Musela se podívat pod každý keř a ochutnat každé stéblo, které rostlo kousek stranou.

Tatínek jí proto uvázal na krk zvoneček.

„Abychom věděli, kam se nám ta naše tulačka zase vypravila."

Jednoho rána musel pastýř do města. Kateřinka vyhnala ovce na louku pod lesem a posadila se na mez. V košíku měla chléb, jablko a kus plátna, kterým si mohla přikrýt ramena.

Dopoledne svítilo slunce. Až odpoledne se za lesem objevily tmavé mraky.

Kateřinka vstala a začala svolávat stádo.

„Pojďte, ovečky. Dneska půjdeme domů dřív."

Vtom zahřmělo.

Kateřinka popadla plátno a svolala ovce. Košík se svačinou při tom spěchu zůstal na mezi.

Než došla k cestě, pršelo tak hustě, že jí voda stékala za krk. Zavedla ovce do závětří u jeskynního vchodu. Tam bylo sucho a stádo se brzy uklidnilo. Přehodila si plátno přes ramena.

Kateřinka si otřela obličej a začala počítat.

Jedna, druhá, třetí…

Spočítala je znovu.

Bělinka chyběla.

Dívka vyšla na kraj úkrytu a rozhlédla se.

„Bělinko!“

Déšť bubnoval do listí. Nikde se nic bílého nepohnulo.

Pak se ozvalo slabé zacinkání. Kateřince se zdálo, že přichází z jeskyně.

„Ty ses schovala dovnitř?“

Popošla za skalní výstupek a zavolala znovu. Odpověděl jí vlastní hlas. Někde před ní se odrazil od kamene a zazněl ještě jednou, mnohem tišeji.

Kateřinka se zastavila.

Tam, kde čekala ovečku, byla jen skála. Obrátila se, ale vchod už neviděla. Udělala krok na jednu stranu, potom na druhou. V šeru si byly všechny kameny podobné.

„Bělinko?“

Hlas se jí zachvěl.

Nad hlavou cosi zašustilo. Kateřinka polekaně vzhlédla.

Zpod stropu slétl netopýr. Přichytil se na nízkém výstupku a složil křídla.

Chvíli na sebe hleděli.

„Ty ses taky schoval před deštěm?“ zašeptala dívka.

Netopýr pohnul uchem.

Kateřinka si sedla na suchý kámen. Kolena se jí třásla a do očí se tlačily slzy. Přitáhla si k tělu plátno, které si předtím přehodila přes ramena.

Pak si vzpomněla, jak na pastvě volávala na tatínka. Někdy ho za stádem neviděla, ale když zavolala, vždycky se ozval.

„Tatínku!“

Jeskyně jí zavolání vrátila.

Kateřinka chvíli počkala a zavolala znovu.

* * *

Pastýř mezitím dorazil domů.

Na dvoře bylo prázdno. Koza stála u branky a nespokojeně mečela. Kateřinka ani ovce nikde.

Pastýř zavolal do chalupy, podíval se do chléva a pak už pospíchal zpátky na cestu.

Soused právě zavíral stodolu.

„Ještě se nevrátila?“

Pastýř zavrtěl hlavou.

„Půjdu s tebou.“

U další chalupy se přidala sousedka s lucernou. Vydali se k louce pod lesem. Na mezi našli košík a v něm svačinu zabalenou v utěrce.

Pastýř ji poznal. Sám ráno ukrojil dceři chléb.

„Kateřinko!“

Nikdo neodpověděl.

Déšť už slábl. Šli podél lesa, zastavovali se a volali. Když došli k jeskyni, našli u vchodu schoulené stádo.

Pastýř prohlédl úkryt. Dcery se nedovolal, ale všiml si drobných mokrých stop, které vedly dovnitř.

Vzal od sousedky lucernu.

„Kateřinko!“

Tentokrát zaslechl odpověď.

* * *

Dívka vyskočila z kamene.

„Tady jsem!“

„Zůstaň, kde jsi,“ dolehl k ní otcův hlas. „Jdu pro tebe.“

Tak ráda ho ještě nikdy neslyšela.

Netopýr se pustil výstupku, zakroužil nad ní a zmizel za skalou. Za chvíli odtamtud zasvitlo světlo.

Nejprve se objevila lucerna. Potom tatínkův obličej.

Kateřinka se k němu rozběhla.

Pastýř si klekl a sevřel ji v náručí. Chvíli neříkal vůbec nic. Jen ji držel a hladil po mokrých vlasech.

„Já hledala Bělinku," vypravila ze sebe. „Slyšela jsem zvoneček a potom jsem nevěděla, kudy zpátky."

„Už jsem u tebe," řekl tatínek.

Počkal, až se trochu uklidní. Potom se podíval, jestli není poraněná, a vzal ji za ruku.

Společně vyšli ven.

* * *

Sousedka přehodila Kateřince přes ramena suchý šátek.

„A neboj, ovečky už máme všechny."

„I Bělinku?"

Zpoza její sukně vykoukla bílá hlava. Jedno ucho nakřivo, na čele známá kudrna.

Kateřinka si k ovečce dřepla.

„Tebe jsem hledala!"

„Byla v houští vedle vchodu," vysvětlil soused. „Zachytila si šňůrku od zvonečku za větev. Nemohla dopředu ani zpátky."

Bělinka se dívce opřela o koleno.

Kateřinka ji hladila po hřbetě a už ji nepouštěla z očí.

Z jeskyně vyletěl netopýr. Udělal nad stádem malý oblouk a zamířil mezi stromy.

Dívka za ním zvedla ruku.

„Děkuju.“

„Komu?“ zeptal se tatínek.

„Tomu netopýrovi. Nebyla jsem tam aspoň úplně sama.“

Pastýř jí upravil šátek pod bradou. Potom se všichni vydali domů.

Soused nesl košík, sousedka svítila na cestu a tatínek držel Kateřinku za ruku. Bělinka se tentokrát od stáda nehnula ani na krok.

Doma se Kateřinka převlékla do suchého a tatínek jí ohřál hrnek mléka. Koza je přivítala hlasitým mečením, jako by se chtěla zeptat, kde tak dlouho byli.

* * *

„Takže se vrátily obě,“ řekl Jožka.

„V téhle pohádce obě,“ přikývl dědeček Evžen. „Kateřinka i Bělinka.“

Déšť za oknem slábl. Jožka přejel prstem po mapě až ke značce jeskyně.

„Až tam zase půjdeme, povím ji dědečkovi Josefovi.“

„Jestli si ji zapamatuješ celou.“

„Ovečku určitě nezapomenu.“

Z batohu se ozvalo zašustění. Vráťa vysunul čumáček a zase ho schoval.

„Ty už jsi ji asi znal,“ pošeptal mu Jožka.

Evžen vstal a otevřel okno. Ze zahrady zavoněla mokrá hlína.

POHÁDKA 3

O pokladu, který se nedal odnést

Vypráví dědeček Evžen

Původní autorská pohádka zasazená do Moravského krasu.

Jožka vysypal u dědečka Evžena na stůl drobnosti z kapes. Provázek, ubrousek od svačiny a malý kamínek.

„Ten mám z výletu," vysvětlil. „Našel jsem ho na cestě. Není v něm zlato?"

Dědeček natočil kamínek ke světlu z okna.

„To ti takhle neřeknu. Ale třpytí se pěkně."

Vráťa se uvelebil na opěradle vedle Jožkova ramene.

„Myslíš, že je někde v krasu opravdový poklad?"

„V pohádkách určitě," odpověděl Evžen. „A o jednom ti můžu povědět."

Jožka odsunul provázek a opřel si lokty o stůl.

* * *

Kdysi dávno stávala v jednom údolí Moravského krasu malá vesnice. Bylo v ní pár chalup, kovárna, krám a pekařství. Chléb se tam pekl tak dobrý, že se lidé při cestě kolem zastavovali u okna, jen aby si přivoněli.

Pekařka Dorota vstávala dlouho před rozedněním. Než ostatní otevřeli oči, měla zaděláno a v peci praskal oheň.

Jenže pec už byla stará. Mezi cihlami se objevovaly praskliny a Dorota je každou chvíli musela vyspravovat.

„Chtělo by to novou pec," říkal kamnář.

Dorota to věděla. Peníze však pořád nestačily. Občas někomu dala bochník na dluh a později si o peníze ani neřekla.

Na druhém konci vsi měl krám kupec Vavřinec. Tomu se dařilo dobře. Komory měl plné a peníze schované v truhle pod postelí. Přesto se mu při každém placení zdálo, že dostal málo.

Jednoho rána našli lidé na dveřích hospody zvláštní vzkaz:

Dnes o půlnoci se pod starým bukem otevře poklad. Vezměte si jen tolik, kolik potřebujete. Zlato na poctivou potřebu je lehké. Kdo chce jen hromadit, neunese ani jedinou minci.

Nikdo nevěděl, kdo zprávu napsal.

Dorota si ji přečetla dvakrát. Potom se podívala na černé saze na svých rukou a pomyslela na novou pec.

Vavřinec se u poslední věty ušklíbl.

„Takovými řečmi mě od zlata neodeženou."

A odešel domů hledat pytle.

* * *

O půlnoci se pod bukem sešlo několik lidí. Dorota přišla s košíkem. Švec si přinesl plátěný uzlík a maminka od pěti dětí malou zástěru, kterou chtěla použít jako raneček.

Vavřinec dorazil se třemi pytli.

„Chystáš se stěhovat?" zeptal se švec.

„Člověk má být připravený," odvětil kupec.

Vtom se pod stromem ozvalo tiché zapraskání. Kořeny se rozestoupily a mezi nimi se objevily schody. Dole zářilo světlo.

Lidé pomalu sestoupili do kamenné síně. Uprostřed stála otevřená truhlice plná zlatých mincí. Vedle ní seděl na stoličce drobný stařík v šedém kabátě.

„Vítejte," řekl. „Pravidla znáte."

Vavřinec už klečel u truhlice a nabíral mince oběma rukama.

Dorota se nejprve zastavila u stařík a.

„Vy tu sedíte takhle v chladu?"

„Od kamene táhne," přiznal.

Pekařka vyndala z košíku složený šátek a přehodila mu ho přes kolena. Pod ním měla v ubrousku kus chleba.

„Je od včerejška, ale ještě je dobrý."

Stařík si chléb vzal.

„Děkuju. Od rána jsem nejedl."

Dorota se teprve potom obrátila k pokladu. Pečlivě si odpočítala, kolik bude potřebovat na cihly, kamnáře a nová železná dvířka.

Švec si vzal na kůži a nářadí. Maminka od pěti dětí počítala potichu.

„Boty pro všechny," vysvětlila Dorotě. „A nejmladší dostane takové, do kterých nebude muset teprve dorůst."

Pekařka se usmála. Pak přikryla mince ubrouskem a zvedla košík. Nebyl o nic těžší, než když v něm nosila chléb.

Také ostatní svůj díl snadno unesli.

Jen Vavřinec zůstával u truhlice.

* * *

Když zavázal třetí pytel, narovnal si záda a spokojeně se rozhlédl.

„Tak. A teď domů."

Popadl první pytel za provaz.

Nepohnul s ním.

Zabral oběma rukama. Napjal se, zrudl v obličeji a zapřel nohy do podlahy. Pytel ležel dál, jako by ke kameni přirostl.

Vavřinec ho rozvázal a polovinu mincí vysypal.

Pořád ho nezvedl.

Vysypal další. Pak ještě další. Nakonec mu na dně zůstal jediný zlaťák.

Ani s tím pytel neunesl.

„Co je to za čáry?" vyjel na stařík. „Ostatním jste dali lehké peníze!"

„Brali jste ze stejné truhlice."

„Tak proč ty moje tolik váží?"

Stařík se na něj chvíli díval.

„Na co je potřebuješ?“

„Abych jich měl víc.“

„Právě o tom se psalo na konci vzkazu.“

Vavřinec se podíval na Dorotin košík.

„Na tu pec ti to bude stačit?“ zeptal se.

„Bude. Kamnář už mi cenu řekl.“

Kupec sklopil oči. Moc dobře věděl, že Dorota potřebuje novou pec. V zimě ji viděl, jak v mrazu spravuje popraskané zdivo. Ani ho nenapadlo nabídnout pomoc.

Posadil se vedle prázdných pytlů.

Nikdo ho nepopoháněl.

* * *

Po chvíli si vzpomněl na vdovu, která nedávno přišla do krámu s malým synem. Kupovala mouku a chybělo jí několik drobných. Vavřinec ji poslal domů pro peníze, přestože venku pršelo.

Vrátila se promoklá i s dítětem.

Kupec si povzdechl a sáhl do vlastního měšce. Odpočítal z něj několik mincí.

„Tyhle jí vrátím.“

Potom se podíval do pytle.

„Ten zlaťák nepotřebuju," řekl. „Mám dost."

Vzal ho mezi prsty, aby ho vrátil do truhlice. Mince už byla lehká.

Vavřinec se zarazil. Chvíli ji obracel v dlani. Pak ji položil zpátky k ostatním, poskládal pytle a vstal.

Stařík se usmál.

„Teď už můžeš jít."

* * *

Když všichni vyšli ven, začínalo svítat. Kořeny se za nimi zavřely. Na místě schodů zůstala jen hlína a několik spadaných listů.

Dorota se ohlédla.

„Já mu tam nechala šátek."

„Vždyť jsi mu ho dala," připomněl švec.

„To je pravda," usmála se.

Ve vsi se toho roku hodně změnilo.

Dorota dostala novou pec a švec začal pracovat s pořádným nářadím. Pět dětí dostalo boty, které jim opravdu padly.

Vavřinec zašel hned ráno za vdovou. Vrátil jí peníze za mouku a chvíli s ní rozpačitě postával u dveří.

„Příště nemusíte běhat v dešti," řekl nakonec. „Počká to."

A když se za několik dní začaly ke staré pekárně svážet cihly, přijel se svým vozem.

„Kam s nimi?“ zavolal na kamnáře.

Dorota vyšla před dům.

„Kolik bude stát doprava?“

Vavřinec se podíval na vůz, potom na ni.

„První bochník z nové pece.“

„Ten dostaneš,“ slíbila.

A dostal ho. Ještě teplý.

* * *

„Takže si Vavřinec neodnesl nic?“ zeptal se Jožka.

„Ani zlaťák.“

„Ale nakonec dostal chleba.“

Dědeček Evžen přikývl.

Jožka sáhl do batohu. Ze svačiny mu zbyly dva krajíce. Rozbalil je a jeden podal dědečkovi.

Chvíli jedli. Z otevřeného okna bylo slyšet, jak někdo na ulici zavírá branku.

„Tři pytle si přinesl,“ ozval se pak Jožka, „a domů nesl všechny prázdné. Ještě že mu Dorota slíbila ten chleba.“

Evžen se rozesmál. Vráťa na opěradle zvedl hlavu a podíval se nejdřív na jednoho, potom na druhého.

POHÁDKA 4

O Balcarovi a kouzelném koláči

Vypráví dědeček Evžen

Volná autorská pohádka na motivy pověsti o Balcarovi a jeskyňkách z Balcarky. Závěr o vzájemné pomoci je autorským doplněním.

Na stole u dědečka Evžena ležel tvarohový koláč. Jožka si vzal kousek a přidržel pod ním dlaň, aby nenadrobil na koberec.

„Ten jsme měli i s dědečkem Josefem, když jsme byli u Balcarky."

„A chutnal?"

Jožka přikývl s plnou pusou. Vráťa podřimoval v kapse batohu pod stolem.

„Škoda, že tenhle není kouzelný," řekl chlapec, když polkl.

„Jak to myslíš?"

„Že bych ho snědl a hned měl další."

Evžen se podíval na talíř.

„Zatím tam ještě jeden máš. Ale takový, jaký si přeješ, prý kdysi dostal sedlák Balcar. A zrovna od zdejších jeskyněk."

Jožka se zarazil se soustem v ruce.

„Opravdu?"

„V pověsti ano. Poslouchej."

* * *

Za dávných časů hospodařil poblíž Balcarky sedlák Balcar. S ženou a synkem Toníkem žili v malé chalupě. Měli kousek pole, zahradu a kozu, která uměla rozvázat provaz, kdykoliv se na ni nikdo nedíval.

Práce měli dost a peněz málo. Přesto se u nich našlo místo u stolu pro každého, kdo přišel.

Jednou na jaře Balcar pracoval na poli. Slunce už stálo vysoko a sedlák se chystal posadit do stínu, když uslyšel za zády volání.

„Hospodáři, pomoz nám!“

Na kraji pole stála drobná žena. Šaty měla zelené jako mladé listí a ve vlasech několik bílých kvítků. Za ní vykukovaly další dvě.

Byly to jeskyňky.

První držela dřevěnou pekařskou lopatu. Násada visela nakřivo a podél dřeva se táhla prasklina.

„Chystáme se péct,“ vysvětlovala. „Jenže s tímhle koláče do pece nedostaneme.“

Balcar si lopatu prohlédl.

„Na svázání to není. Musí dostat novou násadu.“

„A uměl bys ji udělat?“

„Uměl. Počkejte tady.“

Došel si do chalupy pro nářadí a kus suchého dřeva. Sedl si do stínu a pustil se do práce. Otesal násadu, dohladka ji obrousil a pevně zasadil do lopaty.

Potom ji několikrát zvedl a vyzkoušel.

„Tak. Teď by měla sloužit.“

Jeskyňky si lopatu prohlížely a jedna po druhé ji braly do rukou.

„Čím se ti odměníme?“ zeptala se nejmenší.

Balcar se podíval na slunce.

„Kdybyste mi schovaly sousto, až dopečete, nezlobil bych se.“

* * *

Když se večer vracel z pole, čekaly na něj u cesty. Nesly koláč veliký jako mlýnské kolo. Alespoň tak se Balcarovi zdálo, protože takový ještě nikdy neviděl.

Voněl po tvarohu, másle a rozinkách.

„Ten je celý pro mě?“

„Pro tebe a pro každého, s kým se rozdělíš,“ odpověděla první jeskyňka. „Ale dobře poslouchej. Vždycky z něj musí zbýt alespoň kousek. Nech ho přes noc na míse a ráno bude koláč zase celý.“

Balcar se podíval z koláče na jeskyňky a zpátky.

„A když nezbyde nic?“

„Pak už nedoroste.“

To si dobře zapamatoval. Doma všechno vyprávěl ženě a Toníkovi a potom koláč rozkrojili.

Každý dostal pořádný kus. Podělili i sousedku, která se zastavila cestou od studny. Nakonec Balcar uložil poslední dílek na mísu a přikryl ho utěrkou.

Ráno utěrku nadzvedl.

Koláč byl celý.

„Pojďte se podívat!“ zavolal.

Toník přiběhl bosý a vrazil rovnou do světnice.

„Ono to opravdu funguje!“

* * *

Od té doby u Balcarů nikdo neodcházel s prázdnou.

Když přišel soused pro žebřík, dostal kousek koláče. Když se u dveří zastavil unavený pocestný, pozvali ho dál. A Toník občas vyběhl na náves s uzlíkem pro děti, které znaly rozinky jen z nedělní buchty.

„Nezapomněl jsi nechat kousek?“ připomínala maminka večer.

„Tamhle na míse,“ odpovídal Balcar.

Dny ubíhaly a koláč pokaždé dorostl.

Až jednou museli rodiče odjet na trh. Toník zůstal doma a dostal za úkol nakrmit kozu a zamést světnici.

Dopoledne za ním přišli dva kamarádi.

„Dáš nám kousek toho vašeho koláče?“

Toník přinesl nůž a rozdělil to, co našel na míse. Každému dal jeden dílek a poslední si nechal.

Jedli na zápraží a povídali si. Potom se rozběhli ke stodole, kde si chtěli prohlédnout koťata.

Na koláč už si Toník nevzpomněl.

* * *

Večer Balcar nadzvedl utěrku.

Mísa byla prázdná.

„Toníku?“

Chlapec se zarazil u dveří. Pak se podíval na mísu a všechno mu došlo.

„Já na to zapomněl.“

Tatínek utěrku zase položil.

„Snědl jsi ho celý?“

„Rozdělil jsem se s kluky,“ zašeptal Toník. „Myslel jsem, že ještě ukrojím zítra.“

Chvíli bylo ticho.

„Tak zítra ukrojíme chleba,“ řekl Balcar.

Toníkovi se naplnily oči slzami.

„Ale ten koláč už nenaroste.“

„Asi ne,“ odpověděl tatínek a pohladil ho po vlasech. „Pojď. Maminka už chystá večeři.“

Ráno byla mísa opravdu prázdná.

Balcar došel k jeskyni a zavolal na jeskyňky. Chtěl je poprosit, jestli by jim nepomohly ještě jednou. Ozvěna mu však jen vrátila hlas. Čekal dlouho, ale nikdo nepřišel.

Nakonec se obrátil k domovu.

* * *

Toho dne se po vsi rozneslo, co se u Balcarů stalo.

Odpoledne někdo zaklepal.

Na prahu stála sousedka s košíkem vajec.

„Slepice se mi konečně roznesly. Něco vám nesu."

Sotva odešla, přišel mlynářův syn s pytlíkem mouky. Potom se zastavila stará paní od návsi a přinesla hrnek tvarohu.

„Na vaše koláče ještě dlouho nezapomenu," řekla.

Do večera ležela na stole vejce, mouka, máslo i hrst rozinek, kterou přidal jeden z Toníkových kamarádů.

Maminka si všechno prohlédla a vyhrnula rukávy.

„Tak mi, Toníku, podej mísu."

Tentokrát koláč nevyrostl sám. Museli zadělat těsto, nechat ho vykynout, přichystat náplň a roztopit pec. Toník nosil dřevo a pečlivě hlídal, aby se jim koza nedostala do kuchyně.

Večer se před chalupou sešli sousedé. Přinesli si lavičky, někdo džbánek mléka a někdo povidla.

Koláčů bylo na stole několik.

Toník je roznášel a pečlivě si prohlížel talíře kolem stolu.

„Jestli čekáš, že se samy doplní, tak se načekáš," zavolal na něj tatínek.

Toník se poprvé od včerejška zasmál.

„Nečekám. Jen se dívám, kdo ještě nemá."

* * *

Jožka dojedl tvarohový koláč a prohlédl si prázdný talíř.

„Tak my jsme taky nenechali ani kousek."

„Ten náš nebyl od jeskyněk," připomněl dědeček Evžen.

„To je pravda."

Jožka sebral z ubrusu poslední drobeček.

„A můžeme si někdy upéct vlastní?"

„Můžeme."

„I s rozinkami?"

„Jestli je všechny nesníš, než je dáme do těsta."

Jožka se zamyslel.

„Tak koupíme rovnou dva pytlíky."

POHÁDKA 5

Jak ke Sloupu přinesli Hřebenáč

Vypráví dědeček Josef

Volná autorská pohádka na motivy pověsti o skále Hřebenáč u Sloupu. Dialogy, jména postav a způsob nápravy jsou autorským doplněním.

„Dědečku, kdo sem postavil tu skálu?“

Jožka se zastavil a zaklonil hlavu. Před ním se tyčil Hřebenáč. Byl tak vysoký, že si chlapec musel přidržet přilbu, aby mu nespadla.

„Tu sem podle jedné pověsti někdo opravdu přinesl,“ odpověděl dědeček Josef.

„V náručí?“

„V koši.“

Jožka se podíval na skálu a potom na malý košík, který nesl dědeček.

„Tak to musel mít větší než my.“

Vráťa na batohu otevřel oči. Dědeček si sedl na lavičku a Jožka se k němu přidal.

„A víš, čím to celé začalo?“ zeptal se dědeček. „Jedním hrncem polévky.“

* * *

Za dávných časů se jedné divožence zalíbilo ve skalách u Sloupu. Jmenovala se Rozárka. Našla si suché zákoutí, vystlala ho mechem a zůstala tam bydlet.

V létě sbírala maliny, na podzim sušila houby a za dlouhých večerů poslouchala cvrčka, který jí hrával před prahem.

Měla se dobře. Jen jí občas bylo smutno po kamarádce Dorotce, která zůstala daleko v Krkonoších.

Jednou ráno proto utrhla bukový lístek a napsala na něj pozvání. Zavolala cvrčka.

„Donesl bys Dorotce psaní?“

Cvrček přestal hrát a narovnal se.

„Donesl. Kudy se jde?“

Rozárka mu ukázala cestu a přidala na posilněnou sladkou lesní jahodu. Cvrček si přehodil lístek přes záda a vydal se na výpravu.

* * *

Za několik dní se vrátil. Za ním přicházela Dorotka a v obou rukou nesla hrnec.

Objaly se a chvíli mluvily obě najednou. Rozárka teprve pak zpozorovala, co kamarádka nese.

„Přinesla jsem ti naši polévku,“ řekla Dorotka. „Máš ji přece ráda.“

Rozárka nadzvedla pokličku. Z hrnce zavoněly houby a bylinky.

„Dáme si ji večer. Teď ti musím ukázat, kde bydlím.“

Postavila hrnec do stínu a přikryla ho pokličkou. Pak vzala kamarádku za ruku a odvedla ji mezi skály. Cvrček šel s nimi, aby jim ukázal, kde se mu nejlépe hraje.

Jenže tu vůni ucítil ještě někdo.

Nedaleko žil starý skalní mužík, kterému se říkalo Jalbl. Měl rozcuchané vousy, kabát samou kapsu a veliké břicho. Ze všeho nejraději odpočíval. Když musel něco udělat, nejprve si k tomu sedl a dlouho o tom přemýšlel.

Toho dne ho však vůně polévky postavila na nohy docela rychle.

Došel k Rozárčinu obydlí, rozhlédl se a nadzvedl pokličku.

„Jen ochutnám," zamumlal.

První lžíce byla výborná. Druhá ještě lepší. Po třetí si řekl, že by přece byla škoda přestat právě teď.

Když se ukázalo dno hrnce, Jalbl ho překvapeně obrátil.

Nevypadla z něj už ani houbička.

Mužík vrátil pokličku na místo a odšoural se za nejbližší kámen.

* * *

K večeru se obě divoženky vrátily. Rozárka přinesla misky a Dorotka si vyhrnula rukávy.

Zvedla pokličku.

Chvíli se dívala do hrnce. Pak ho ukázala kamarádce.

„Kam se poděla?“

Rozárka obešla obydlí. Po rozlité polévce nebylo nikde ani stopy. Zato za kamenem zahlédla známou botu.

„Jalble?“

Mužík vystrčil hlavu.

„Co je?“

„Nevíš něco o naší polévce?“

„Já? Já tady hlídám.“

Dorotka si všimla kapky, která mu visela na konci vousu.

„A ta houba je taky na hlídání?“

Jalbl si sáhl na bradu. V prstech mu zůstal kousek hříbku.

Tentokrát už nemělo smysl nic zapírat.

„Měl jsem hlad,“ přiznal.

„My ho máme taky,“ odpověděla Rozárka. „A polévka byla pro nás.“

Mužík sklopil oči.

Chvíli všichni mlčeli. Potom Dorotka položila prázdný hrnec Jalblovi do rukou.

„Tak uvaříme novou. Ty nám pomůžeš.“

Jalbl přinesl vodu. Nasbíral suché dříví, očistil houby a nakrájel zeleninu. Rozárka mu ukázala, jak míchat, aby se polévka nepřichytila ke dnu.

Po chvíli si chtěl sednout, jenže obě stoličky byly obsazené. Zůstal tedy stát u ohně a míchal dál.

Když byla večeře hotová, nalil nejprve Dorotce, potom Rozárce. Sobě nalil až nakonec.

„Promiňte," řekl, když odkládal naběračku. „Měl jsem se zeptat."

Rozárka mu podala lžíci.

Najedli se všichni tři. Jen Jalbl musel večeřet vestoje, a tak mu hlavou vrtala ještě jedna věc.

„Chtělo by to tady pořádný kámen," poznamenal. „Člověk by se o něj mohl opřít."

„Tak nějaký přines," řekla Dorotka. „U nás v horách jich je dost."

Jalbl pohlédl na prázdnou misku.

„Když přijdu, pozvete mě zase k večeři?"

„Když se předem zeptáš," odpověděla Rozárka.

Druhý den se Jalbl vydal do Krkonoš. Dorotka mu ukázala cestu a půjčila mu velký plochý proutěný koš, kterému se říkalo opálka.

Mužík prošel hory křížem krážem. Našel mnoho pěkných kamenů, ale každý se mu zdál malý.

„Co kdyby nás příště bylo víc?“ říkal si.

Nakonec si vybral tak velikou skálu, že by se o ni mohla opřít celá vesnice.

S kouzly si skalní mužíci rozuměli. Jalbl tedy skálu naložil na opálku, přehodil si řemeny přes ramena a vykročil.

Už po prvních krocích poznal, že si měl vybrat menší.

Jenže vracet se mu nechtělo.

Šel přes kopce a údolí, odpočíval u potoků a cestou bručel tak hlasitě, že ho slyšeli i ježci pod listím. Když konečně dorazil ke Sloupu, ze všeho nejvíc si přál ten náklad složit.

Skálu postavil na zem a narovnal se.

Rozárka vyšla před obydlí.

Zaklonila hlavu a dlouho si skálu prohlížela.

„Jalble, já myslela kámen na opření.“

„Tenhle se aspoň hned tak neviklá,“ oddechoval mužík.

Rozárka se rozesmála. Přinesla mu hrnek vody a nechala ho odpočinout.

Ta skála podle pověsti stojí u Sloupu dodnes. Říká se jí Hřebenáč.

Když šel Jalbl příště kolem Rozárčina obydlí a ucítil polévku, zastavil se už u cesty.

„Mohl bych dál?“ zavolal.

Zevnitř se ozvalo:

„Pojď. Misku už máš na stole.“

* * *

Jožka se znovu zadíval na skálu.

„Já bych mu býval půjčil stoličku,“ řekl.

Dědeček přikývl.

„Ušetřil by si pořádný kus cesty.“

Rozbalil svačinu a podal Jožkovi krajíc chleba.

Chlapec se právě chystal ukousnout, když se zarazil.

„Tenhle je pro mě?“

„Ten je pro tebe.“

Jožka spokojeně přikývl.

„Jen abych pak nemusel někam pro skálu.“

POHÁDKA 6

Jak horník Prokop našel podzemní kapli

Vypráví dědeček Evžen

Volná autorská pohádka inspirovaná vyprávěním o horníku Prokopovi a nálezu jeskyně s železnou rudou na Skalce u Němčic. Rodina, kupec, rozhovory a zápletka jsou autorským doplněním.

Jožka si u dědečka Evžena čistil pohorky. Pod židlí měl rozložené noviny a na nich už ležela pěkná hromádka zaschlého bláta.

„Dědečku, co bys dělal, kdybys našel poklad?“

Evžen se posadil vedle něj.

„Nejdřív bych se pořádně podíval, co jsem vlastně našel.“

„Truhlu zlata přece poznáš.“

„A kdo říká, že musí být v truhle?“

Jožka přestal kartáčovat. Vráťa vykoukl ze záhybu jeho šály, kterou si chlapec ještě nesundal.

„Jeden horník na Skalce u Němčic kdysi objevil něco, co mu do kapsy nevešlo,“ pokračoval dědeček. „Jmenoval se Prokop.“

Jožka odložil kartáč na noviny a udělal Vráťovi u krku trochu místa.

* * *

U Němčic žil horník Prokop. Měl malou chalupu, ženu Aničku a boty, které už švec znal lépe než jejich majitel.

„Tentokrát potřebují nové podrážky,“ řekl švec jednoho rána.

Prokop obrátil botu v ruce. Skrz díru u špičky mu vykoukl prst.

„A nevydržely by ještě týden?“

Švec se podrbal za uchem.

„Kdybys v nich seděl za pecí, tak možná dva.“

Jenže za pecí se železná ruda nenajde. Prokop ji dobýval v podzemí na Skalce a z toho, co vydělal, kupovala Anička mouku, sůl a všechno ostatní. Poslední dobou však horníci vynášeli nahoru víc obyčejného kamení než rudy.

Jednou večer si předák přisedl k Prokopovi.

„Jestli nic nenajdeme, budeme muset přestat. Nemáme z čeho platit lidi."

Prokop dlouho neodpovídal. Myslel na kamarády z dolu, na ševce i na Aničku, která doma vyškrabovala poslední mouku ze dna truhly.

„Ještě zkusíme tu boční chodbu," řekl nakonec.

* * *

Druhého dne pracovali ve dvou. Prokop u skály, jeho kamarád Jakub kousek za ním. Světlo kahanců se chvělo na stěnách a z hloubi chodby se ozývalo pravidelné cinkání.

Pak Prokop udeřil znovu.

Tentokrát se kámen ozval jinak. Dutě, jako když se zaklepe na prázdný hrnec.

Prokop sklonil nástroj.

„Jakube, pojď si poslechnout."

Opatrně uvolnili několik kamenů. Za nimi se otevřela temná skulina a ovanul je chladný vzduch.

Jakub pozvedl kahanec, ale světlo na druhou stranu nedosáhlo.

„Tam něco je.“

„Pro předáka,“ rozhodl Prokop.

Teprve když společně zajistili průchod, mohli se podívat dál.

Za úzkým otvorem se ukrývala jeskyně. Na stropě visely světlé hroty a stěny se v mihotavém světle třpytily drobnými krystaly. Uprostřed bylo takové ticho, že Prokop slyšel vlastní dech.

Jakub zůstal stát s otevřenými ústy.

„Jako v kapli,“ zašeptal.

Prokop pomalu přejel světlem po stěnách. Pak si klekl.

Pod nohama ležela železná ruda. Zvedl jeden kus, obrátil ho a podal předákovi. Ten si jej prohlédl, potom druhý a třetí.

Nakonec se rozesmál tak nahlas, až mu jeskyně odpověděla ozvěnou.

„Tak přece nebudeme zavírat!“

* * *

Zpráva oběhla vesnici ještě před setměním.

U Prokopových dveří se zastavovali sousedé. Jeden chtěl vědět, jak je jeskyně veliká, druhý, jestli jsou krystaly opravdu průhledné. Jakub všem ukazoval, jak Prokop zůstal stát s kahancem v ruce. Pokaždé přitom vykulil oči o trochu víc.

Když se sousedé rozešli, zaklepal na dveře ještě kupec v čistém kabátě. U pasu mu visel kožený váček.

Položil na stůl několik mincí.

„Prý jsi něco našel.“

„Našli jsme,“ opravil ho Prokop.

Kupec posunul mince blíž.

„Ukaž mi cestu. Vezmu si pár těch lesklých kamenů. Nemusí o tom nikdo vědět.“

Prokop se podíval na peníze. Na nové boty by stačily. A ještě by zbylo.

„Na co ti budou?“

„Lidé si rádi koupí něco pěkného. A já jim to rád prodám.“

Anička stála u pece a mlčela. Prokop si vzpomněl na třpytivou jeskynní stěnu i na Jakuba, který nad ní zůstal stát v úžasu.

Mince odsunul.

„Já tě tam potají vodit nebudu.“

„Tak si choď v děravých botách,“ utrousil kupec a peníze zase shrnul.

Když za ním zapadly dveře, Prokop se posadil.

Anička před něj postavila večeři.

„Zítra zajdu za ševcem,“ řekla. „Domluvím se s ním, ať ještě chvíli počká.“

V dole se znovu rozběhla práce. Předák přijal další horníky a Prokop s Jakubem jim ukazovali, kudy se dostanou k novému nalezišti.

Nejkrásnější zákoutí jeskyně zatím nechávali být. Když v něm rozsvítili několik světel, krystaly se rozzářily, jako by někdo rozházel po stěnách tisíce drobných hvězd. Horníci mu začali říkat kaple.

Jednoho dne přišel za Prokopem předák s odměnou za nález.

„Abych nezapomněl," dodal, „máš se stavit u ševce. Prý už na tebe čeká."

Švec měl nové podrážky připravené.

„Tak co," zeptal se, když Prokop obutý přešel přes světnici, „tlačí?"

„Netlačí."

„Vrzají?"

Prokop udělal ještě tři kroky.

„Trochu."

„Tak aspoň uslyšíš, že jdeš domů."

A skutečně. Když večer otevřel vrátka, Anička vykoukla ze dveří ještě dřív, než zavolal.

Na stole voněl čerstvý chléb. Prokop položil vedle bochníku výplatu a Anička mu ukrojila pořádný krajíc.

Venku se vraceli domů ostatní horníci. Někdo si prozpěvoval, někdo volal na souseda. Z Jakubovy chalupy se ozýval dětský smích.

Prokop se zakousl do chleba a natáhl nohy pod stůl.

Konečně mu netáhlo na prsty.

* * *

„A tu kapli bychom mohli vidět?“ zeptal se Jožka.

Dědeček Evžen zavrtěl hlavou.

„Ta už se nedochovala. Při dolování časem zanikla. Zůstalo po ní vyprávění o krásné jeskyni a horníkovi Prokopovi.“

Vráťa se zavrtěl u Jožkovy šály a vysunul jedno ucho.

„Takže nakonec měl i na ty boty,“ řekl Jožka.

„Ty si pamatuješ hlavně ty boty, viď?“

Jožka zvedl pohorku. Z jedné strany už byla čistá, druhá měla na špičce pořád bláto.

„Prokop už měl boty spravené. Já mám před sebou ještě tuhle.“

Evžen mu podal kartáč, který mezitím spadl na zem.

Vráťa si schoval ucho zpátky do tepla. Jeho se čištění bot naštěstí netýkalo.

POHÁDKA 7

Jak se Martínek vrátil od Macochy

Vypráví dědeček Josef

Volné převyprávění pověsti o Macoše pro děti. Záchrana chlapce vychází z tradičního motivu; jména, rodinné scény a závěr bez kruté odplaty jsou autorskou úpravou.

Jožka stál s dědečkem Josefem na můstku a díval se do Macochy. V hloubce pod nimi se zelenalo jezírko a od skal stoupal chlad.

Vráťa tentokrát seděl na popruhu batohu. Držel se pevně a natahoval uši.

„Dědečku, vypráví se o té propasti taky nějaká pověst?“

„Vypráví. O chlapci, který se z ní šťastně vrátil. Jen cesta k tomu konci je trochu smutná.“

Jožka odstoupil od zábradlí a chytil dědečka za ruku.

„Tak mi ji pověz. Hlavně to, jak se vrátil.“

* * *

Ve Vilémovicích žil hospodář se synkem Martínkem. Když chlapci zemřela maminka, bývalo v chalupě dlouho ticho. Otec se snažil obstarat statek i domácnost, ale práce mu často zbývala až do noci.

Po čase se znovu oženil. Jeho žena přivedla do domu malého syna Pavlíka a Martínek byl rád, že má s kým stavět domečky z polínek.

Pavlík za ním chodil jako kuře za kvočnou.

„Ještě jednu střechu,“ prosil, kdykoli chtěl Martínek odejít.

A Martínek většinou ještě jednu postavil.

Pavlíkova maminka však Martínka nepřijala za svého. Trápilo ji, že statek jednou připadne staršímu Martínkovi. Čím déle na to myslela, tím méně si všímala, jak hezky si děti spolu hrají.

Nejdřív Martínka odbývala. Potom mu začala ukládat práci i za Pavlíka a za každou maličkost se na něj zlobila. Před hospodářem se ale chovala jinak, takže otec dlouho nic netušil.

* * *

Jednoho rána odjel hospodář na trh. Žena počkala, až jeho vůz zmizí za posledním stavením, a podala Martínkovi košík.

„Půjdeme do lesa. Vím o místě, kde ještě rostou jahody."

Pavlík chtěl s nimi, ale matka ho zavedla k sousedce.

„Ty zůstaneš tady."

Martínek se cestou ohlížel. Bratříček mu mával z okna a držel přitom jejich nedostavěnou střechu.

V lese bylo příjemně. Mezi listím prosvítalo slunce a po pěšině přeběhl brouk, lesklý jako naleštěná bota. Martínek se za ním na chvilku zastavil.

„Pojď už," pobídla ho žena.

Vedla jej stále dál, až se mezi stromy otevřela hluboká propast.

„Tamhle se podívej," řekla.

Martínek se rozhlédl po jahodách. Žádné tam neviděl. Chtěl se na ně zeptat, ale vtom do něj žena strčila.

Pod nohama mu zmizela pevná zem.

Jeho pád naštěstí zachytil strom vyrůstající ze skalní stěny. Kabátek se přitom roztrhl, ale Martínek zůstal na silné větvi, pod kterou byl úzký výstupek.

Chvíli nemohl ani vykřiknout. Pak se přitiskl ke kmeni a zavolal nahoru.

Nikdo mu neodpověděl.

* * *

Nedaleko pracovali dva dřevorubci. Starší z nich, Ondřej, právě odkládal sekeru, když se mezi stromy ozvalo slabé volání.

„Počkej," řekl svému druhovi.

Oba zůstali stát.

Volání se ozvalo znovu.

Ondřej vyrazil za hlasem a druhý dřevorubec běžel pro pomoc. Za chvíli bylo chlapce mezi větvemi vidět.

„Slyším tě!" zavolal. „Jsem tady nahoře!"

Martínek zvedl hlavu.

„Nemůžu ven."

„Já vím. Přivedeme pomoc. Zůstanu s tebou."

Ondřej na něj mluvil klidně, i když mu při pohledu dolů nebylo lehko. Ptal se, jak se jmenuje, odkud je a jestli ho něco bolí. Martínek mu odpovídal a mezi slovy popotahoval.

Za chvíli přiběhli další lidé. Přinesli lana a pomohli připravit záchranu. Ondřejův druh se opatrně spustil k chlapci, zatímco ostatní jej jistili.

Když se konečně dostal až k němu, Martínek se mu chytil kabátu.

„Už tě mám," řekl dřevorubec.

Nahoru je vytahovali pomalu. Ondřej celou dobu sledoval lano a ustoupil teprve tehdy, když mohl chlapce vzít do náruče.

Martínek se mu rozplakal na rameni.

„To už můžeš," broukl Ondřej. „Držím tě."

* * *

Domů se Martínek vracel zabalený do dřevorubcova kabátu. U návsi právě zastavoval otcův vůz.

Hospodář seskočil tak rychle, až převrhl koš s jablky.

„Martínku!"

Chlapec k němu natáhl ruce. Otec si klekl přímo do prachu a dlouho ho nepouštěl.

Teprve potom se dověděl, co se stalo.

Žena nejprve tvrdila, že se jí Martínek v lese ztratil. Dřevorubci však vyslechli chlapcovo vyprávění ještě u propasti. Před rychtářem už svou lež neobhájila.

Odvedli ji a o trestu za její čin rozhodl soud. K dětem se vrátit nesměla.

Pavlík zůstal na statku. Za nic nemohl a Martínek by o něj nechtěl přijít. Když ho sousedka přivedla, chlapeček si k bratrovi přisedl na lavici a položil mu do klína dřevěnou střechu.

„Já jsem ji zatím hlídal," řekl.

Martínek ji pohladil prstem.

„Zítra ji dostavíme."

* * *

V dalších dnech trávil otec se synem hodně času. Někdy spolu krmili slepice, jindy seděli u dveří a jen se dívali do dvora. Když měl Martínek v noci zlý sen, otec přišel a zůstal u jeho postele.

Postupně se do chalupy vrátil hluk. Pavlík shazoval polínkové věže, Martínek se zlobil, že je staví zbytečně, a za chvíli je zase stavěl znovu.

Jednou odpoledne se u vrat objevil Ondřej.

„Nesu ti kabátek. Žena ti ho zašila.“

Martínek si ho prohlédl. Na boku měl velikou záplatu.

„Ten strom ho pořádně potrhal, viď?“ zeptal se Ondřej.

Chlapec přikývl a pak mu podal ruku.

„Já jsem rád, že tam byl.“

Ondřej jeho ruku stiskl.

Otec pozval dřevorubce dál. Seděli spolu až do večera a oba chlapci jim pod stolem stavěli město. Tentokrát tak veliké, že se Ondřej při odchodu musel zout, aby jim nezbořil radnici.

* * *

Jožka chvíli mlčel. Vráťa mezitím přelezl z popruhu na jeho rameno a schoval čumáček pod límec.

„To bylo dobře, že ho slyšeli,“ řekl Jožka konečně.

Dědeček přikývl.

„A že šli hned za ním.“

Jožka se ještě jednou podíval k můstku, potom se přitiskl k dědečkovu boku.

„Dneska bych už šel domů.“

„Tak půjdeme.“

Cestou ho dědeček držel za ruku. A když se pěšina zúžila, pustil Jožku před sebe, aby na něj dobře viděl.

POHÁDKA 8

Vodník Šplouchal a půjčené housle

Vypráví dědeček Josef

Původní autorská pohádka zasazená k Jedovnickému potoku a Rudickému propadání. Vodník, ostatní postavy a příběh jsou smyšlení; nejde o převyprávění doložené místní pověsti.

U Rudického propadání bylo slyšet vodu už zdálky. Jožka se s dědečkem Josefem zastavil na pěšině a zaposlouchal se do hučení potoka, který mizel mezi skalami.

„A kde zase vyleze?“

„U Býčí skály,“ odpověděl dědeček. „Má před sebou dlouhou cestu pod zemí.“

Vráťa visel hlavou dolů z poutka na batohu. Jedno křídlo měl přitažené k tělu, druhým si zakrýval ucho.

„Tady by se mi špatně poslouchala pohádka,“ řekl Jožka.

„Tak si najdeme klidnější místo. Znám jednu právě o poslouchání. A taky o vodníkovi, který si půjčil housle.“

* * *

Na Jedovnickém potoce žil vodník Šplouchal. Věděl o každé hlubší tůňce a podzemí znal stejně dobře jako vlastní kapsy. Jen v těch kapsách měl větší nepořádek.

Jednou z jedné vytáhl knoflík, tři oblázky a lžíci.

„Tu jsem hledal od Vánoc,“ podivil se.

Právě toho dne se od Jedovnic nesla hudba. Šplouchal vystrčil hlavu z vody a poslouchal. Na suchém břehu seděl mladý houslista Vítek. Zkoušel si písničku na večerní tancovačku a každou chvíli se vracel ke stejnému místu.

Vodník si broukal s ním. Napopáté už to nevydržel.

„Teď tam patří ten vysoký tón!“

Vítek leknutím přejel smyčcem napříč strunami.

„Kdo je tam?“

„Já. A jestli to zahraješ ještě jednou, budu to umět taky.“

Šplouchal se vyškrábal na břeh. Z rukávů mu teklo a v levé botě mu žbluňkalo.

Vítek si ho prohlédl.

„Sluch máš dobrý. A umíš na něco hrát?“

„Zatím ne. Ale mám šikovné prsty.“

Ukázal je. Mezi dvěma mu uvázl okřehek.

* * *

Vítek mu housle na chvilku podal a ukázal, jak se drží smyčec. První zvuk připomínal vrzající vrata. Druhý také, ale vrata už někdo trochu namazal.

Šplouchal byl nadšený.

„Půjčil bys mi je do poledne? Chtěl bych si zahrát u sebe doma.“

Vítek zaváhal.

„Dávej na ně pozor. Večer je potřebuju. A hlavně je nenamoč.“

„Ani kapka!“ slíbil vodník.

Osušil si ruce, housle zabalil do Vítkova šátku a vykročil podél potoka. Domů to bral obvykle vodou. Tentokrát ovšem nesl vzácnou věc, a tak šel po břehu.

Jenže kus cesty před ním už nebylo kudy pohodlně pokračovat. Šplouchal se zastavil.

Pod paží svíral uzlík. Pod nohama mu zurčel potok.

„Vždyť ho ponesu nad hlavou," usoudil.

Opatrně vstoupil do vody. Udělal krok, druhý, pak mu ujela noha na kameni.

Žbluňk.

Uzlík s houslemi mu přistál přímo před nosem.

* * *

Šplouchal vylezl na břeh a mlčky rozvázal šátek. Z houslí odkapávala voda. Když přejel smyčcem přes struny, neozvala se žádná písnička.

„Možná až oschnou," zašeptal.

Chvíli uvažoval, že je položí na slunce a počká. Pak si vzpomněl, jak Vítek říkal, že je večer potřebuje.

Sbalil je a vydal se rovnou za ním.

Vítek stál před chalupou s hrnkem v ruce. Jakmile uzlík rozbalil, úsměv mu zmizel z tváře.

„Tys je namočil.“

Šplouchal přikývl.

„Uklouzl jsem. Myslel jsem, že je udržím nahoře.“

Vítek položil hrnek na lavici.

„Říkal jsem ti, ať na ně dáváš pozor.“

„Já vím. Mrzí mě to. Co mám udělat?“

Vítek si sedl vedle houslí. Dlouho si je prohlížel a Šplouchal čekal. Z mokrých šosů mu na dvoře rostla loužička.

„Odneseme je houslaři,“ řekl Vítek nakonec. „Snad jim ještě pomůže.“

* * *

Houslař bydlel v sousední vsi, a tak Šplouchal poprvé v životě ušel tak dlouhou cestu po suchu. Cestou si nepostěžoval ani jednou. Jen v poledne poprosil o džbánek vody, aby si mohl smočit ruce.

Mistr housle opatrně prohlédl.

„Nějaký čas si je tu nechám. Potom uvidíme, co bude potřeba opravit.“

Šplouchal vytáhl váček s penězi a vysypal jej na stůl.

Vypadly dva knoflíky, stříbrná mince a lžíce.

„Nejdřív si ukliď v kapsách,“ řekl mistr. „A tu lžíci si schovej, tu za opravu nechci.“

Vodník zrudl až za ušima.

Doma měl naštěstí něco našetřeno. Lidem často hledal věci spadlé do vody a ti mu za pomoc platili. Opravu tedy zaplatit mohl. Do večerní tancovačky však housle spravené nebudou.

„Jedny starší mám," ozval se mistr. „Jestli ti budou vyhovovat, můžu ti je půjčit."

Vítek je vyzkoušel. Zahrál pár tónů a pak i tu písničku od potoka.

Šplouchal tentokrát nezpíval. Poslouchal až do konce.

* * *

Na tancovačku přišli včas. Vítek si stoupl k ostatním muzikantům a Šplouchal se usadil vzadu na lavici. Boty si nechal venku, aby hostinskému nenanosil vodu na podlahu.

Když skončila první písnička, zatleskal tak horlivě, až se lidé otáčeli.

Po několika týdnech byly Vítkovy housle opravené. Vodník se s ním vydal znovu k mistrovi, zaplatil, poděkoval a cestou zpátky se držel pěkně uprostřed cesty.

U potoka se Vítek zastavil.

„Chtěl sis přece zahrát u sebe doma."

Šplouchal sklopil oči k pouzdru.

„To už radši ne.“

„Můžu ti ale zahrát tady.“

Posadil se na suchý břeh a vytáhl housle. Šplouchal si sedl vedle něj. Nejdřív jen poslouchal, potom začal opatrně broukat.

Vítek hrál a Šplouchal zpíval čím dál hlasitěji. Na větev nad nimi přilétl kos a zkusil je přezpívat.

* * *

„A tu lžíci zase strčil do kapsy,“ poznamenal Jožka.

Dědeček se zasmál.

„Ta mu z kapsy snad ani nechce ven.“

Seděli teď dál od propadání, kde už voda tolik nehučela. Vráťa vylezl z batohu a uvelebil se Jožkovi v klíně.

„A ten vodník tady opravdu žije?“

„Vodníka Šplouchala jsem si vymyslel. Potok ale pod zemí doopravdy teče.“

Jožka pohladil Vráťu po hřbetě a vytáhl z kapsy malou píšťalku.

„Tak mu můžu zahrát odtud.“

Zapískal první tón. Vráťa zvedl hlavu.

Druhý tón už Jožka zahrál o poznání tišeji.

POHÁDKA 9

Bílý býk a mlynářova mouka

Vypráví dědeček Josef

Autorská pohádka na motiv zjevování bílého býka u Býčí skály. Motiv pochází z místních pověstí; Mařenka, mlynář, forman a celý příběh o mouce jsou nově domyšlení.

Před Býčí skálou se Jožka s dědečkem Josefem zastavil a zaklonil hlavu. Nad vchodem do jeskyně se zvedala vysoká skalní stěna.

„Dědečku, proč je Býčí?“

„O jejím jméně se vypráví ledacos. Třeba že se tu po nocích zjevoval bílý býk.“

Vráťa vykoukl z kapsy na batohu.

„Byl zlý?“

„V té pohádce, kterou ti dnes povím, nebyl. Jen se někdy postavil tam, kde se to někomu vůbec nehodilo.“

Jožka se posadil vedle dědečka.

„Doprostřed cesty?“

„Přesně tam.“

* * *

Za dávných časů žil v kraji mlynář Václav. Kdo přivezl obilí, tomu je semlel, a kdo zrovna neměl čím zaplatit, s tím se domluvil. Věděl, jak těžko se člověku pracuje, když nemá co jíst.

Jednou na podzim připravil několik pytlů mouky pro rodinu, které při požáru shořela stodola i se zásobami. Pytle postavil do přístřešku u mlýna a ráno je chtěl odvézt.

Jeho dcera Mařenka seděla na prahu a zašívala plátěný sáček.

„Proč jim nenaložíš ještě ten malý?“ zeptala se.

Mlynář nahlédl do sáčku. Byly v něm sušené hrušky, které si Mařenka schovávala na zimu.

„To je tvoje zásoba.“

„Tak jim z ní trochu nasypu. Mají tam přece děti.“

Otec se usmál a podal jí prázdný hrnek, aby měla čím odměřovat. Část hrušek pak nasypali do menšího sáčku a přivázali jej k jednomu pytli mouky. Zbytek si Mařenka nechala ve svém.

* * *

Když se setmělo, zastavil u mlýna forman Urban. Napojil koně, chvíli se bavil s mlynářem a po očku přitom sledoval pytle v přístřešku.

Věděl, komu jsou určené. Přesto ho napadlo, že by mouku mohl prodat. Na jeho voze zůstalo pod plachtou právě tolik místa, kolik potřeboval.

„Já si tu ještě spravím postroj,“ řekl. „Kvůli mně vzhůru nezůstávejte.“

Mlynář mu popřál dobrou noc a odešel do chalupy.

Urban počkal. Potom vzal první pytel, naložil jej a přikryl plachtou. Šel pro druhý a pro třetí.

Mařenka mezitím zjistila, že na lavici u přístřešku zapomněla svůj sáček. Chtěla pro něj vyběhnout, ale u okna se zarazila.

Na dvoře se někdo pohyboval.

Poznala formana. Viděla, jak zvedá další pytel, a všimla si i prázdného místa pod střechou.

Vrátila se do světnice.

„Tatínku, pojď se podívat.“

* * *

Než mlynář vyšel ven, vůz už hrčel po cestě pryč. Z přístřešku zmizela všechna mouka připravená na ráno.

Mařenka mu rychle pověděla, co viděla.

Mlynář vzbudil pomocníka a poslal jej pro rychtáře. Sám přinesl lucernu.

„Počkej tady na ně,“ řekl dceři. „Půjdu se podívat k cestě. S vozem se v lese daleko nedostane.“

Urban ale znal stezky dobře. Obrátil vůz do údolí a hnal koně dál. Těšil se, že než se mlynář začne ráno shánět po mouce, bude už za kopci.

Právě když projížděl kolem Býčí skály, kůň se zarazil.

Urban povolil opratě.

„No tak. Copak je?“

Ve světlém pruhu měsíčního svitu stál býk. Veliký a celý bílý.

Nehýbal se. Jen hleděl na vůz.

* * *

Forman zamlaskal, ale kůň dál nešel.

„Uhni!“ zavolal Urban.

Býk ani neotočil hlavu.

Urban slezl a zamával čepicí. Býk pohnul uchem, jako by ho obtěžovala moucha.

„Já tudy potřebuji projet!“

Tentokrát býk udělal krok. Urban rychle ucouvl k vozu.

Zkusil koně obrátit. Jenže vůz stál v úzkém místě mezi svahem a břehem potoka a s těžkým nákladem to nešlo snadno.

Forman zatahal za plachtu. Pod ní se bělala mouka vysypaná z jednoho pytle.

Sáhl na ni a zamračil se.

Pak se znovu podíval na býka.

„Vždyť já bych to zase vrátil,“ zamumlal.

Býk se pomalu nadechl a vydechl. Jinou odpověď Urban nedostal.

* * *

Po cestě se blížilo světlo. Za chvíli Urban rozeznal mlynářovu lucernu a za ní další dvě.

Rychtář s pomocníkem dostihli Václava u rozcestí. Mařenka je dovedla až tam a teď kráčela vedle otce.

„Tak tady jsou naše pytle,“ řekl mlynář.

Urban se pokusil narovnat plachtu.

„Já je jenom vezu.“

„To vidíme,“ odpověděl rychtář. „Otázka je kam.“

Forman chvíli mlčel. Pak svěsil hlavu.

Mlynář odkryl náklad. Poznal záplaty na pytlích i sáček s hruškami přivázaný k jednomu z nich.

„Tohle patří lidem, kteří přišli o zásoby," řekl. „Ty sis je chtěl vzít?"

„Chtěl," přiznal Urban tiše.

Rychtář mu přikázal vrátit se s nimi. O krádeži si měli promluvit ráno a za škodu měl forman zaplatit.

Teprve když Urban slíbil, že mouku odveze zpátky, býk ustoupil z cesty. Sešel mezi stromy tak tiše, že Mařenka slyšela jen zacinkání koňského postroje.

* * *

Druhého dne se mouka přece jen dostala tam, kam měla. Urban musel pytle naložit na mlynářův vůz, odvézt a složit do suché komory u sousedů, kde si rodina po požáru ukládala zásoby.

Václav jel s ním. Za celou cestu nemusel formana pobízet ani jednou.

Když byly pytle uvnitř, přiběhly děti. Mařenka jim podala hrušky a nejmenší chlapec si jednu přitiskl k nosu.

„Voní," oznámil ostatním.

Jejich maminka pozvala mlynáře s dcerou na polévku. Urban zůstal u vrat a mnul v rukou čepici.

„A vy nemáte hlad?“ zavolala na něj.

Zvedl hlavu.

„Mám.“

„Tak pojďte taky. Misku ještě najdeme.“

Urban si sedl ke stolu docela tiše. Když dojedl, poděkoval a nabídl se, že umyje hrnec. Odnesl jej ke studni. Ve dveřích se přitom málem srazil s mlynářem.

Poprvé toho dne se oba usmáli.

* * *

„A ten býk se ještě někdy ukázal?“ zeptal se Jožka.

„To už mi nikdo nepověděl,“ řekl dědeček. „Jeho zjevování patří mezi místní pověsti. Příhodu s moukou jsem si k němu domyslel.“

Jožka se zahleděl ke stromům. Vráťa mu vylezl na předloktí a pomalu protáhl křídlo.

„Já bych mu poděkoval,“ řekl Jožka.

„Tomu býkovi?“

„A Mařence taky. Kdyby nešla pro tatínka, ráno by tam nebyl ani jeden pytel.“

Dědeček přikývl a podal mu batoh.

Jožka si jej nasadil a ještě se ohlédl. Mezi stromy bylo prázdno. Jen na pěšině ležel světlý kámen, na který dopadalo slunce.

POHÁDKA 10

Jáchymova lucerna

Vypráví dědeček Evžen

Autorská pohádka inspirovaná vyprávěním o poustevníkovi Jáchymovi v jeskyni Jáchymce. Postavy Bětky a její rodiny i příhoda s lucernou jsou smyšlené.

Jožka si u dědečka Evžena prohlížel mapu. Od Býčí skály na ní vedl prstem k další značce jeskyně.

„Jáchymka," přečetl. „To zní, jako by někomu patřila."

„Prý tam kdysi žil poustevník Jáchym," řekl dědeček. „Člověk, který si vybral život stranou od ostatních."

„Úplně sám?"

Vráťa spal v pootevřené kapse batohu u Jožkových nohou. Chlapec k němu na chvíli sklopil oči.

„Třeba za ním někdo chodil," pokračoval Evžen. „O jedné takové návštěvě si můžeme vyprávět."

„A dědeček Josef mi pak může ukázat, kudy se tam jde."

Jožka nechal mapu otevřenou a otočil se k dědečkovi.

* * *

V údolí pod lesem bydlela dívka Bětka. Tatínek pracoval se dřevem a maminka šila lidem košile. Bětka jí navlékala jehly a sbírala ze země odstřižky, se kterými si potom hrála.

Jednou donesla domů zprávu od sousedovic kluků.

„V Jáchymce bydlí strašidlo."

Maminka zvedla oči od šití.

„A viděli je?“

„Viděli tam světlo. Večer.“

„To mohl být Jáchym. Svítí si přece stejně jako my.“

Bětka znejistěla. Představovala si svítící oči ve tmě, a maminka zatím mluvila o člověku.

„A proč nebydlí ve vsi?“

„To by ses musela zeptat jeho.“

* * *

Za několik dní se tatínek chystal nahoru do lesa. Nesl Jáchymovi opravenou lucernu. Bětka poprosila, jestli může jít s ním.

Před jeskyní je přivítal vysoký hubený muž. Měl šedé vousy a na rukávu záplatu přišitou docela jinou nití, než byla látka.

„Už zase svítí?“ zeptal se a opatrně převzal lucernu.

Tatínek mu ukázal opravená dvířka. Bětka zatím pozorovala Jáchymovy ruce. Byly od hlíny jako tatínkovy, když pracoval na zahradě.

„Vy tady nemáte strach?“ vyhrkla.

Jáchym si ji prohlédl.

„Někdy mám. Třeba když dlouho prší a začne se zvedat voda. A ty?“

„Já myslela, že se vás bojí ostatní.“

Tatínek zakašlal, ale Jáchym se usmál.

„To bývá tím, že mě neznají.“

Bětka ukázala na jeho rukáv.

„Maminka by vám to přišila rovně.“

„To by byla hodná,“ odpověděl. „Já si při tom přišil rukáv k nohavici.“

Bětka se rozesmála. Cestou domů už na strašidlo nemyslela.

* * *

Na podzim se jednou tatínek zdržel v lese. Měl se vrátit před setměním, jenže u posledního vozu praskla část postroje a oprava zabrala víc času, než čekal.

Když se konečně vydal pěšky domů, do údolí padla mlha. Brzy nerozeznával vzdálenější stromy. Šel pomalu a u rozcestí se zastavil.

Z lesa se ozvalo zapraskání větve. O kus dál kdosi zavolal.

Byl to mladý čeledín, který tudy vedl koně. Také si v mlze nebyl jistý cestou.

„Půjdeme spolu," rozhodl tatínek.

Po chvíli před sebou zahlédli slabou záři. Nejdřív zmizela za stromem, pak se ukázala znovu, o něco výš.

Čeledín sevřel otěže.

„U té jeskyně prý straší."

„Tam svítí Jáchym," řekl tatínek. „Zavoláme na něj."

* * *

Bětka s maminkou mezitím čekaly u okna. Když se tatínek nevracel, maminka zašla pro souseda. Vzali si světlo a vypravili se k lesu. Bětka je doprovodila k prvnímu rozcestí.

Zavolali. Z údolí se po chvíli ozvala odpověď.

„Jsme tady!"

Pak se z mlhy vynořila lucerna. Nesl ji Jáchym a za ním kráčel tatínek s čeledínem a koněm.

Bětka se k otci rozběhla.

„My už na tebe čekáme!"

Tatínek ji objal kolem ramen.

„To já vím. Ještě že nám Jáchym posvítil.“

Poustevník vysvětlil, že zaslechl volání a vyšel jim naproti. Cestu znal dobře, ale i tak šli společně opatrně, krok za krokem.

Maminka se na něj obrátila.

„Pojďte s námi. Doma je teplo a večeře zbude i pro vás.“

Jáchym se podíval zpátky k lesu. Pak přikývl.

* * *

U stolu si Bětka sedla vedle něj. Podala mu misku a pozorovala, jak si přidává.

„Strašidla asi tolik nejedí,“ poznamenala.

„Tos ještě žádné neviděla večeřet,“ odpověděl Jáchym.

Maminka se zasmála a přinesla šití.

„A teď se podíváme na ten rukáv.“

Zatímco opravovala záplatu, Jáchym vyprávěl o lišce, která mu jednou odnesla botu. Našel ji až ráno pod keřem, celou ožvýkanou a bez tkaničky.

„Asi se jí špatně rozvazovala,“ usoudila Bětka.

Když odcházel, měla lucerna čisté sklo a rukáv rovné stehy. V uzlíku nesl něco na ráno.

Bětka mu otevřela dveře.

„Můžete přijít i za světla.“

„To bych si ani nemusel brát lucernu,“ řekl.

A příští týden opravdu přišel.

* * *

„Já bych se taky nejdřív bál,“ přiznal Jožka.

„Světlo v lese umí vypadat tajemně,“ řekl dědeček Evžen.

Z batohu se ozvalo zašustění. Vráťa otevřel oči a vystrčil čumáček.

Jožka mu nastavil ruku.

„Ty ses vyspal. My mezitím poznali Jáchyma.“

„Toho pohádkového,“ doplnil dědeček. „O tom skutečném toho mnoho jistého nevíme.“

Jožka přikývl. Potom si povolil utažený rukáv, který ho tlačil na švu, a zasmál se.

„Aspoň ho nemám přišitý ke kalhotám.“

Evžen složil mapu tak, aby Jáchymka zůstala navrchu. Jožka ji zasunul do batohu a Vráťa se zase uvelebil v kapse.

POHÁDKA 11

Jak v Pekárně schovali ozvěnu

Vypráví dědeček Josef

Původní autorská pohádka inspirovaná jeskyní Pekárnou a ozvěnou. Nejde o doloženou místní pověst ani o výklad skutečného vzniku jeskyně či jejího názvu.

Jožka si před jeskyní Pekárnou rozepnul bundu. Po cestě do kopce se zahřál.

„Tady se pekl chleba?“ zeptal se.

„Její vchod připomíná chlebovou pec,“ řekl dědeček Josef. „Odtud to jméno.“

„Tak já si zatím dám ten náš.“

Vytáhl svačinu a posadil se. Vráťa se držel popruhu batohu a pomalu si čistil křídlo.

„Můžu ti k tomu povědět pohádku o ozvěně,“ navrhl dědeček.

Jožka přikývl. S plnou pusou už nic nedodal.

* * *

V jedné vsi nedaleko Pekárny bydlela hrnčířka Róza. Vyráběla hrnky, džbány a mísy tak pěkné, že si je lidé před koupí dlouho prohlíželi. Na některé malovala větvičky, na jiné pruhy a tečky.

Její vnuk Ondra jí pomáhal nosit hotové zboží. Jednou se spolu vraceli z trhu a zastavili se u jeskyně, aby si odpočinuli.

Róza sundala nůši a Ondra si protáhl ramena.

„Haló!“ zavolal do šera.

Zevnitř se mu vrátila slabá odpověď.

Zkusil to ještě jednou, tentokrát svým jménem. Potom zavolal jméno babičky a smál se, jak pod skálou zní.

U cesty odpočíval také kupec Bonifác. Když Ondru uslyšel, přestal počítat peníze.

Byl to zvláštní kupec. Prodával všelijaké zázračné věci a o každé uměl vyprávět, co všechno dovede. Někdy to byla pravda. Častěji si trochu přidal.

Teď sáhl do brašny pro lahvičku se stříbrnou zátkou.

„To by byla věc," zamumlal. „Ozvěna na prodej."

* * *

Lahvička byla opravdu kouzelná. Bonifác ji koupil od čaroděje a věděl, že dokáže uvěznit zvuk, který do ní zavolá. Jen musel zátku zavřít ve správnou chvíli.

Počkal, až Róza s Ondrou odejdou. Potom vstoupil pod skalní strop, zvedl lahvičku a zavolal:

„Bonifáci!"

Ozvěna se vracela. Kupec nastavil hrdlo do tmy a rychle zazátkoval.

Uvnitř cosi cinklo.

Zkusil zavolat znovu. Jeskyně mlčela.

Bonifác si lahvičku spokojeně schoval do kapsy.

* * *

Druhého dne rozložil na trhu své zboží. Mezi stuhy a malé zvonečky postavil také lahvičku.

„Odpoví každému!“ vyvolával. „I tomu, koho doma nikdo neposlouchá!“

Lidé se zastavovali. Bonifác vytáhl zátku jen na nepatrný kousek a zeptal se lahvičky:

„Kdo je nejlepší kupec v celém kraji?“

Z lahvičky se tenkým hláskem ozvalo:

„Bonifáci!“

„Slyšeli jste?“ zaradoval se.

„Slyšeli,“ řekla Róza, která si právě na vedlejším místě chystala hrnky. „Ale na otázku ti to neodpovědělo.“

Ondra se naklonil blíž. Hlas mu něco připomínal.

„To jste sebral včera v Pekárně?“

Bonifác lahvičku přikryl dlaní.

„Já nic nesebral. Já si nachytal trochu zvuku.“

„Tak proč jste ji tam nenechal?“

Kupec se zamračil. Kolem stánku se sbíhalo víc lidí, ale nikdo nekupoval. Všichni chtěli vědět, co má zavřené pod zátkou.

* * *

Do poledne Bonifác svou novinku neprodal. Navíc pokaždé, když povytáhl zátku, ozvalo se jeho jméno tak žalostně, že se přestal těšit i z vlastního volání.

„Bonifáci!“

„Vždyť já vím, jak se jmenuju,“ zabručel.

Róza mezitím prodala několik hrnků. Jeden si nechala stranou a nalila do něj vodu.

„Napij se. Křičíš tu od rána.“

Kupec přijal hrnek a posadil se na prázdnou bednu.

„Myslel jsem, že na tom vydělám.“

Ondra si dřepl naproti němu.

„A nemohl byste prodávat ty zvonečky? Ty jsou pěkné.“

Bonifác se ohlédl na své zboží. Opravdu pěkné byly. Jen s nimi neměl připravenou žádnou velkou řeč.

Jedním zazvonil. Zastavila se u něj maminka s holčičkou a zeptala se na cenu.

Tentokrát jí odpověděl docela obyčejně.

* * *

Večer šli všichni tři k Pekárně. Bonifác nesl lahvičku, Ondra dva neprodané hrnky a Róza prázdnou nůši.

U vchodu kupec vytáhl stříbrnou zátku.

„Tak si leť,“ řekl.

Z lahvičky vyklouzlo táhlé zavolání. Pod stropem se chvíli převalovalo, sláblo a nakonec utichlo.

Ondra počkal. Pak zavolal svoje jméno.

Ozvěna mu odpověděla.

Bonifác lahvičku obrátil dnem vzhůru. Byla prázdná.

„Co do ní dáte teď?“ zeptal se Ondra.

Kupec se podíval na Rózu.

„Kapku vody na cestu. Jestli mi ještě trochu půjčíš.“

Róza mu podala džbánek.

* * *

Dědeček domluvil. Jožka už měl snědeno a ubrousek složený v kapse.

„Ale do opravdové lahve ozvěnu nechytíme, viď?“

„Ne. Zvuk se odráží od překážek a vrací se k nám. Tohle umí jen pohádková lahvička.“

Jožka se zahleděl pod skalní strop.

„Bonifác mohl přece prodávat i ty lahvičky. Jen bez ozvěny.“

„Třeba na to časem přišel.“

Vráťa si přitáhl křídla k tělu a zívl.

Jožka se k němu sklonil.

„Tohohle posluchače bych do lahve nedal. Ten se mi vejde do batohu.“

POHÁDKA 12

Jak se u rudického mlýna střídaly větry

Vypráví dědeček Evžen

Původní autorská pohádka inspirovaná větrným mlýnem v Rudici. Mlynář, jeho rodina a mluvící větry jsou smyšlení; nejde o příběh skutečných majitelů mlýna.

Jožka přišel k dědečkovi Evženovi s rozcuchanými vlasy. Přilbu nesl v ruce.

„U rudického mlýna dneska foukalo!“ hlásil ode dveří. „Dědeček Josef si musel držet čepici.“

Postavil batoh vedle židle. Vráťa z něj opatrně vysunul ucho.

„Už můžeš,“ pošeptal mu Jožka. „Tady nefouká.“

Evžen mu nalil vodu do hrnku.

„Dřív se tam pomocí větru mlelo obilí.“

„A foukalo vždycky dost?“

„Někdy moc, jindy málo. V jedné pohádce se dokonce vítr urazil.“

„Na mlynáře?“

„Větry byly dva. A urazily se hlavně jeden na druhého.“

Jožka si přisunul hrnek a posadil se.

* * *

V pohádkové Rudici hospodařil mlynář Tobiáš. Když bylo počasí k mletí, býval ve mlýně od rána. Jeho dcera Madlenka mu nosila svačinu a počítala s ním připravené pytle.

Jednou přišla po cestě od pole a měla čepici nakřivo.

„Ten vítr dneska zlobí!“

Z trávy u dveří se ozvalo odfrknutí.

„Já nezlobím. Já pracuju.“

Madlenka se rozhlédla.

„Kdo to řekl?“

„Severák,“ zasvištělo jí kolem ucha. „Beze mě byste měli ve mlýně ticho.“

„Tak nám dnes pěkně foukej,“ usmála se. „Tatínek potřebuje domlít.“

Severák byl rád, že ho někdo pochválil. Prohnal se nad kopcem, až se Madlence rozcuchaly vlasy.

* * *

Jenže v poledne přiletěl z jihu druhý vítr. Hřál a voněl vzdálenými poli. Říkalo se mu Jižník.

„Ustup, bratře. Teď jsem na řadě já.“

„Nikdo tě nevolal,“ odsekl Severák.

„Tebe také ne.“

Začali se pošťuchovat. Jeden nadzvedl prach u dveří, druhý jej prohnal Madlence kolem kotníků. Pak zvedli ze země prázdný pytel a posílali si ho nad hlavami.

Mlynář vyšel ven.

„Nechte toho! Takhle já mlít nemůžu.“

Větry se na okamžik zarazily.

„A slyšíš? Mluví na tebe," řekl Severák.

„Na tebe!" odpověděl Jižník.

Mlynář mlýn raději zastavil a zajistil. V tomhle zmatku nechtěl nic poškodit.

Jenže bratři v hádce pokračovali. Nakonec se oba obrátili a odletěli každý na jinou stranu.

Prázdný pytel spadl Madlence k nohám.

* * *

Odpoledne bylo úplné bezvětří. Mlynář stál přede dveřmi, díval se po nebi a hladil si bradu.

Přicházeli lidé s obilím. Tobiáš jim vysvětloval, co se stalo, a prosil je, aby zatím počkali.

Madlenka si sedla na prázdný pytel.

„Kdybys chtěl, můžu ti tady trochu mávat zástěrou."

Tatínek se usmál.

„To bychom ještě dlouho neměli hotovo."

Chvíli seděli mlčky. Pak Madlenka vstala a postavila se na volné místo před mlýnem.

„Severáku! Jižníku!"

Odpověděl jí jen kos z plotu.

Zkusila to znovu.

„Jestli se sem vrátíte, můžete si to vyříkat. Tatínek už je venku.“

U cesty se pohnula tráva.

* * *

První se přihlásil Severák. Přiletěl tak tiše, že by si ho Madlenka málem nevšimla, kdyby jí znovu neposunul čepici.

„On mi pořád říká, kdy mám přestat.“

Z druhé strany se ozval Jižník.

„Protože mě nechceš pustit k práci.“

Mlynář zvedl ruku.

„Tak chvíli poslouchejte oba. Já nemůžu mlít pokaždé jinak podle každého nárazu větru. Nejdřív musím mlýn připravit.“

Bratři ztichli.

Tobiáš jim ukázal, jak se střecha s lopatami natáčí proti větru. Vysvětlil, že potřebuje vědět, odkud bude foukat. A když se počasí mění, musí mít čas všechno upravit.

„Tak já počkám,“ řekl nakonec Jižník. „Ale večer mě pustíš.“

Severák se chvíli rozmýšlel.

„Když mi nebudeš foukat do zad.“

„Nebudu. Zůstanu zatím za kopcem.“

Madlenka si pro jistotu stáhla čepici až k obočí.

Tobiáš připravil mlýn a Severák se pustil do práce. Tentokrát foukal vytrvale, bez divokých poryvů. Uvnitř se znovu ozvalo známé klapání.

Madlenka běžela říct čekajícím, že se zase mele.

K večeru vítr slábl. Mlynář dokončil práci, zastavil mlýn a zavolal, že je hotovo.

Za kopcem se ozvalo netrpělivé zašumění.

„Už můžu?“

„Už můžeš,“ odpověděl Severák.

Jižník přiletěl nad strniště. Pomalu čechral trávu u cesty a sušil prádlo, které mlynářka ještě nestihla sundat. Do mlýna se toho večera nehrnul.

Severák se mezitím schoval za les. Než zmizel, lehce zvedl Madlence lem sukně.

„To abys věděla, že jsem se rozloučil.“

„Příště stačí říct na shledanou,“ zavolala za ním.

* * *

Od té doby se bratři u mlýna nehádali tak často. Občas se ještě poškádlili nad poli, ale když přišlo na mletí, nechali mlynáře včas připravit práci.

Madlenka pak nosila svačinu pod pevně uvázaným šátkem. Čepici si schovala na dny, kdy bylo úplné ticho.

Jednou se jí tatínek zeptal, proč ji dnes nemá na hlavě.

Dívka ukázala na trávu, která se u dveří mírně pohybovala.

„Aby se ti dva zase nezačali přetahovat. Vždycky to odnesu já.“

Z louky se ozvalo dvojí pohoršené zafouknutí, ale Madlenka už byla uvnitř.

* * *

Jožka se podíval z okna. Větev u plotu se ohnula a zase narovnala.

„A tihle dva jsou taky vymyšlení?“

„Ti pohádkoví bratři ano,“ řekl dědeček Evžen. „Skutečný vítr se řídí počasím. Na naši domluvu nečeká.“

Vráťa vylezl z batohu a posadil se Jožkovi na koleno.

„Dědeček Josef mi dneska ukázal mlýn a ty jsi mi k němu pověděl pohádku,“ řekl Jožka. „Příště mu ji cestou povím.“

„Tak si ji dobře pamatuj.“

„A ty mi pak povíš zase nějakou další?“

„Vždyť už jsi jich slyšel tolik.“

„Já vím. Jenže Vráťa jich půlku prospal.“

Vráťa právě zívl. Evžen se rozesmál a Jožka mu začal vyprávět, jak se dědečkovi Josefovi u mlýna málem rozletěla mapa.

O dědečcích a předlohách

Dědečkové Josef a Evžen jsou inspirováni autorovými dědečky. Společné výlety s Josefem vycházejí z autorovy vzpomínky. Rozhovory, domácí scény i konkrétní příhody v rámcích pohádek jsou literárně dotvořené.

Mezi příběhy jsou volné úpravy místních pověstí i původní autorské pohádky. Původ každého z nich je uveden na začátku kapitoly. Některé tradiční smutné konce jsou v této knize upravené tak, aby příběh skončil šťastně.

Podrobné odkazy na předlohy jsou v doprovodném přehledu. Ilustrace jsou vytvořené pomocí umělé inteligence a zobrazují pohádkové scény, nikoli historické rekonstrukce.